

Активні методи навчання в системі підготовки фахівців з фізичного виховання

Печко О.М.

Чернігівський державний інститут економіки і управління

Анотації:

Наведені данні про напрямки використання ігromodelювання в педагогічній практиці під час підвищення професійної кваліфікації фахівців з фізичного виховання. Детально розглянуті можливості використання в системі підготовки спеціаліста певних педагогічних ситуацій, які представляють собою сукупність засобів і методів становлення професійного фахівця. Зазначені перспективи використання ігromodelювання в навчальному процесі для вчителів з фізичного виховання і набуття ними відповідних якостей.

Печко А.Н. Активные методы обучения в системе подготовки специалистов по физическому воспитанию. Приведены данные о направлениях использования игромоделирования в педагогической практике во время повышения профессиональной квалификации специалистов по физическому воспитанию. Детально рассмотрены возможности использования в системе подготовки специалиста определенных педагогических ситуаций, которые представляют собой совокупность средств и методов становления профессионального специалиста. Указаны перспективы использования игромоделирования в учебном процессе для учителей физического воспитания и приобретения соответствующих качеств.

Pechko O.M. Active methods of teaching in the system of preparation of specialists on physical education. The uses of simulation games given about directions are resulted in pedagogical practice. Practice is conducted during the increase of professional qualification of specialists. Possibilities of the use of pedagogical situations are considered in the system of preparation of specialist. Pedagogical situations are an aggregate of facilities and methods of becoming of professional specialist. The prospects of the use of simulation games are indicated in an educational process. Acquisition of the proper qualities options are retined.

Ключові слова:

ігromodelювання, мислення, педагогічна практика, фахівець, соціум.

ігromodelювання, мислення, педагогічна практика, фахівець, соціум.

simulation games, thinking, pedagogical practice, specialist, society.

Вступ.

Останнім часом дуже інтенсивно і кардинально змінюється культурна та освітня ситуація в соціумі. Трансформується соціальне замовлення системи освіти, яка під впливом зовнішніх умов і виходячи зі своєї онтології динамічно розвивається. Про це свідчать інноваційні процеси та дослідно-експериментальна робота, які пронизують всю освітню систему. Тому вчитель знаходиться в соціокультурному і освітньому середовищі, яке розвивається і жодним чином не може бути осторонь від цих процесів, а має бути їх головним діяльним суб'єктом. На це його націлюють і державна політика в галузі освіти, і модернізація шкільної реформи, і, що найголовніше, його онтологія, сутність професійно-педагогічної діяльності, оскільки, займаючи громадянську і професійну позицію, взявши на себе соціально-педагогічну відповідальність за майбутнє країни, фахівець повинен якісно здійснювати свою педагогічну діяльність з виконання основної місії освіти в соціумі - цієї форвардної зони розвитку суспільства. Особливо це характерно для країн СНД після соціально-політичних трансформацій кінця XX століття [3].

Незважаючи на широке коло існуючих досліджень, що розвивають різні аспекти педагогічної взаємодії [педагогіку взаємодії (А.С. Белкін, І.А. Зимова, Є.В. Коротаєва, А.І. Кравченко, М.Д. Никандрова, М.І. Щевандрін); педагогіку підтримки (О.С. Газман, Н.Н. Михайлова, С.М. Юсфін); організацію навчального співробітництва в колективних та групових формах роботи (А.І. Донцов, Х.Й. Лийметс, А.В. Петровський, В.В. Фляків, С.Г.), раціонально-психологічний напрямок (П.П. Блонський, Г.О. Гордон, А.Г. Калашников, Г.С. Костюк, А.В. Луначарський)], на даний момент, не можна говорити про існування цілісного дослідження, в якому організація педагогічної взаємодії учасників навчального процесу в системі вищої освіти виступала окремим предметом.

Аналіз науково-педагогічної та методологічної © Печко О.М., 2010

літератури свідчить, що найбільш ефективним засобом у цьому відношенні є методи активного навчання, або ігromodelювання. На думку фахівців в педагогічному навчанні, необхідно будувати теорію і практику нової дидактики - дидактики освіти дорослих, що ґрунтується переважно на ігрових способах навчання. Поширення ігрової практики в системі підготовки фахівців фізичного виховання пов'язане з великими можливостями гри у вирішенні педагогічних, дидактичних, наукових, практичних, управлінських та інших проблем. Відомо, що ігри сприяють кращому формуванню знань, трансформації знань у професійно-педагогічному вмінні, розвитку свідомості та особистості, формуванню творчого мислення та здібностей людини. Найважливішою особливістю ігрового методу є те, що він має потенційні можливості для здійснення розвиваючого ефекту в освітній ситуації [4].

Дослідження проведено згідно плану НДР кафедри фізичного виховання Чернігівського державного інституту економіки і управління.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета дослідження – систематизувати данні спеціальної науково-методичної літератури, які стосуються питань використання ігromodelювання в системі підвищення кваліфікації фахівців з фізичного виховання.

Завдання дослідження:

1. Згідно обраної спеціальної літератури дослідити особливості використання ігromodelювання в системі підготовки фахівців з фізичного виховання.
2. На базі досліджених даних визначити перспективні напрямки створення педагогічних ситуацій для подальшого використання їх на різних етапах формування професійного мислення фахівців.

Результати дослідження.

Важливе місце у процесі навчання, безумовно, відводиться особистості викладача. Наявність у педагогів старих шаблонів взаємовідносин зі студентами, стереотипних методів проведення занять, з одного боку, та недостатній методичний рівень підготовки або небажання

впроваджувати новітні педагогічні концепції, принципи, методи або форми організації навчального процесу, які б сприяли стимулюванню особистого розвитку майбутнього спеціаліста, з іншого, визначають педагогічну за своїм характером суперечність. Реалізація курсу України на євроінтеграцію, поширення міжнародних контактів зумовили великий приплив зарубіжних дидактичних концепцій та розробок щодо побудови навчального процесу. При цьому українські викладачі вищої школи, які зазнають потребу в модернізації свого професійного інструментарію, часто опиняються у суперечній ситуації – між застосуванням низки готових зарубіжних методів і необхідністю їх цілісного теоретичного осмислення та адаптування для подальшого їх розвитку і реалізації на практиці у контексті сучасного стану та цілей української національної системи вищої освіти та культури. Мова йдеться про пошук та проблеми впровадження такої нової національно адаптованої освітньої технології, яка б втілювала в себе залучення кожного студента до активної пізнавальної діяльності, максимальне наближення до реальних ситуацій та прийняття адекватних рішень, а також до формування системи ціннісних орієнтацій особистості. Водночас, наприклад, російські вчені – педагоги зазначають необхідність «відмовитися від абсолютного педагогічного ідеалу і прийняти як новий ідеал максимальний розвиток здібностей людини до саморегуляції та самоосвіти»[9].

В даний час ігрова проблематика освіти інтенсивно розвивається і є велика кількість різних типів ігор. Основні типи ігор, широко використовуються у практиці підготовки педагогічних кадрів (О.Анисимова, І.Кон, В.Столін, В.Сафін та ін.). Їх використання в практиці може носити епізодичний або системний характер. У першому випадку, а він є основним сьогодні, майбутній викладач використовує один або максимум два (три) типу (виду) навчальних ігор в освітньо-розвиваючій

ситуації. У другому випадку він повинен розробляти навчально-ігровий комплекс ігор, що складається з усіх основних типів ігор (табл. 1). Критерієм для типологізації є ступінь проблемності, створювана в грі, і її взаємозв'язок з основними формами організації процесу навчання (інформаційно-вирішувальна, вирішувально-цільова і проблемно-ситуативна) [7].

Такої практики ігрового навчання в педагогіці фактично не існує, дослідження в цьому напрямку тільки сьогодні починають розвертатися. В залежності від завдань, які ставить викладач у ситуації підготовки фахівця, він вибирає той чи інший тип ігор і використовує його на заняттях фрагментарно або системно, тобто протягом усієї своєї діяльності з майбутніми педагогами-предметниками. При використанні ігроводелювання ми спираємося на відомі оргдіяльнісні принципи: цілісності імітації професійної діяльності, двуплановості, проблемності, рефлексивності, ресурсного забезпечення ігрового простору [1].

Аналіз науково-педагогічних джерел [11] дає змогу визначити мету соціально-педагогічної діяльності майбутніх фахівців, яка полягає у сприянні розкриттю позитивного потенціалу, який є в кожній людині, створенні рівних можливостей для життєдіяльності. Таким чином, функціями педагога фізичної культури є педагогічна терапія, допомога, виховання та освіта. Робота фахівця охоплює весь процес професіоналізації, що готує студента до вступу у доросле життя, зокрема: формування особистості, придбання педагогічної компетентності, незалежності та здатності до повноцінної участі у соціальному, політичному та культурному житті суспільства.

Отже, головне завдання освіти – чому та як навчати – постає джерелом основних суперечностей, які несуть зовнішній, екстрапедагогічний характер. Сьогодні виявляються суттєві суперечності у розумінні завдань

Таблиця 1.

Навчально-ігровий комплекс ігор			
№ п/п	Види учбових ігор	Цілі	Форма організації учбової діяльності
1	Дидактичні ігри	Формування знань та педагогічних вмінь	Інформаційно-вирішувальна та вирішувально-цільова
2	Ділові ігри	Формування знань, професійних вмінь та навичок	Інформаційно- вирішувальна та вирішувально-цільова
3	Організаційно-навчальні ігри	Становлення та розвиток пошукової активності, творчого типу міркування, розвиток свідомості і особистості професійних кадрів	Вирішувально-цільова та проблемно-ситуаційна
4	Організаційно-педагогічні ігри	Становлення і розвиток педагогічної культури вчителя	Вирішувально-цільова та проблемно-ситуаційна
5	Організаційно-розумові ігри	Розвиток індивідуальної та колективної думки	Проблемно-ситуаційна
6	Організаційно-діяльні ігри	Розвиток розумової діяльності на основі поліпрофесіоналізму	Проблемно-ситуаційна

освіти вищої школи як студентами, так й викладачами. Студенти часто сприймають навчання в ВНЗ як щось таке, що спонукає набувати не потрібну на практиці величезну суму знань, умінь та навичок. Для досягнення цілій формування особистості майбутнього фахівця у вищому навчальному закладі, на думку А.О. Вербицького [10], необхідно організувати таке навчання, яке б забезпечувало перехід, трансформацію одного типу діяльності (пізнавальної) у другий (професійний) із певною зміною потреб і мотивів, цілій, вчинків, засобів, предметів і результатів. Тим часом викладачі, навпаки, більше привертають увагу студентів на успішне засвоєння того, що вивчалось на заняттях, незалежно від їх особистісних потреб, бажань, а головне усвідомлення значущості цієї «триєдності» для подальшої життєдіяльності кожного з них. Окрім того, у педагогічному навчанні варто зосередитися на суперечностях, пов'язаних з невідповідністю швидкості прирощення знань у сучасному світі й особистісними можливостями щодо їх засвоєння студентом. Науково-технічний прогрес та комп'ютеризація освіти не тільки суттєво розширюють інформаційні можливості студентів, але й ведуть до надмірної деталізації знань, що, як наслідок, змінює їх мислення, тягне емоційне перевантаження та іноді відвертає бажання навчатися [2].

На думку фахівців [8] вивчення та врахування педагогічно цінних здобутків педагогів у сфері підготовки майбутніх фахівців фізичної культури дасть можливість підвищити ефективність педагогічного впливу на студентів зазначеної категорії та уникнути прорахунків і недоліків на шляху розвитку й вдосконалення системи їх майбутньої професійної діяльності.

Наведемо деякі назви навчальних ігор, які можуть використовуватись в процесі підготовки педагогів та спеціалістів з фізичного виховання. Дидактичні ігри: «Особистість педагога», «Діяльність педагога», «Урок як дидактична система». Ділові ігри: «Педагогічний досвід» та «Естафета передового педагогічного досвіду». Організаційно-навчальні ігри: «Проектування уроку фізичної культури», «Педагогічна система». Організаційно-педагогічні ігри: «Культура дослідницької діяльності педагога», «Проектна культура вчителя». Організаційно-розумові ігри: «Експертиза педагогічних інновацій», «Інноваційно-експертна рада з фізичного виховання». Організаційно-діяльні ігри: «Стратегічні напрямки розвитку регіональної системи фізичного виховання школярів», «Розвиток педагогічного професіоналізму вчителя фізичної культури», «Розробка концепції безперервної професійної освіти».

Запропоновані дидактичні ігри (ДІ) можуть використовуватись на заняттях підготовки майбутніх вчителів фізичної культури в модифікованому вигляді. В основному рекомендуються цілісно-тематичні та комплексні ігри, адаптовані до специфіки професійного фізкультурного суб'єкта, рівня його професіоналізму. Під час ознайомлення з даним типом ігор останні із задоволенням здійснюють ігрову діяльність, пов'язану з аналізом компонентів дидактичної системи та її проектуванням. ДІ дозволяють рефлексивно «поглянути» на свою майбутню діяльність в педагогічній системі і намітити програму (проект) розвитку своєї педагогічної майстерності зі становлення та розвитку фізичної

культури в особистості учнів. Також можна проводити і ділові ігри, спрямовані на вивчення, аналіз, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду у фізкультурному просторі [5].

Проведення цих ігор з майбутніми вчителями фізичної культури дозволяє визначити основні напрямки розвитку педагогічної діяльності у фізичному вихованні учнів:

- здійснення фізичного виховання учнів на спортивних майданчиках, стадіонах, в умовах навколишнього середовища;
- розробка інтегрованих уроків фізичної культури;
- становлення і розвиток фізичної культури особистості за допомогою рухливих ігор;
- використання та розвиток освітнього середовища на закритих і відкритих фізкультурно-спортивних спорудах (співвідношення природного та штучного);
- оновлення змісту загальної фізкультурної освіти учнів;
- посилення ролі оздоровчого спрямування у фізичному вихованні учнів;
- розвиток шкільного туризму; створення профільних фізкультурно-педагогічних та олімпійських класів і т.д.

Завдяки цим іграм у майбутніх фахівців фізичної культури формується уявлення і розуміння того, що вивчення педагогічного досвіду – це один з найважливіших видів педагогічної діяльності. Вони оволодівають технологією цієї діяльності. Крім того, у студентів відбувається «прорив» в розумінні того, що кардинального перетворення, новаторства у фізкультурно-педагогічній діяльності можна досягти тільки за надання проблемності існуючій у фізичному вихованні парадигмі і створенням нового методу [12].

Організаційно-навчальні та організаційно-педагогічні ігри спрямовані на трансформацію професійних стереотипів у фізкультурних кадрів. Відзначимо, що ці стереотипи свідомості, мислення та діяльності у фахівців з фізичної культури і спорту є міцними, «глибокими» і системними. При звичайній «класичній» схемі проведення навчання (лекції, практика) вони практично не піддаються трансформації. Дані типи навчальних ігор на основі інтелектуальної техніки дозволяють в основному трансформувати професійні стереотипи, які полягають у переході від нормативно-тренувального підходу у фізичному вихованні учнів до освітнього, культурологічного та розвиваючого.

Основне призначення організаційно-розумових ігор полягає в розвитку індивідуальної та колективної думки майбутніх педагогів. У цих іграх моделюється в умовних ситуаціях культура педагогічного мислення на основі розробленої в системній розумовій діяльності методології (чисте мислення, мислекомунікація, розуміння рефлексія).

Організаційно-діяльні ігри (ОДІ) повинні бути основним типом навчальних ігор. При першому варіанті необхідні методології і ігротехніки - фахівці з їх проведення. Відзначимо, що в нашій країні таких фахівців дуже мало і методологічний рух розвивається недостатньо ефективно, хоча і очевидна його велика користь для теорії, методики і практики освіти. Другий варіант

передбачає наявність у майбутніх фахівців даного ігрового досвіду і оволодіння ними загальною схемою і технологією проведення подібних ігор [6].

Висновки.

Проблема відірваності теорії та практики, поступове входження у світовий освітній простір, подолання неадекватності системи вищої освіти України зумовили проведення реформ у системі вищої освіти, які передбачають якісні зміни на усіх етапах навчального процесу, що відбуваються через природну наявність низки суперечностей. Практика професійної управлінської діяльності часто формується особисто фахівцями фізичної культури. У процесі ж їх підготовки немає можливостей побудови для них нової реальної практики, але як раз участь в іграх відкриває перед ними перспективу в імітаційній формі: уявити і пережити своєрідність цієї нової практики і виявити свої потенційні управлінські вміння.

Таким чином, практика застосування ігромодування в процесі підготовки фахівців з фізичного виховання показує їх ефективність і дозволяє педагогам усвідомити парадигмальні зрушення, що відбулися у фізичному вихованні підростаючого покоління, а також визначити перспективні і оптимальні шляхи розвитку педагогічного професіоналізму нового типу.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою відповідної методики, в якій будуть міститися цілеспрямовані типи педагогічних ситуацій для формування професійного мислення фахівця з фізичної культури.

Література

1. Коновальська Л.О. Деякі аспекти формування методичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі вивчення професійно-орієнтовних дисциплін / Л.О.Коновальська // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Харків: ХДАДМ (XXIII), 2009. - № 8. - С. 77 – 80.
2. Косихин В.П. Модель педагогической готовности будущего учителя-предметника к организации физкультурно-оздоровительной и спортивной работы в школе / В.П.Косихин // Теория и практика физической культуры – М., 1995. – № 5-6. - С. 43–44.
3. Круцевич Т.Ю. Предмет і зміст теорії і методики фізичного виховання / Ю.Ф. Курамшин, В.В. Петровський // Теорія і методика фізичного виховання: підруч. – К.: Олімпійська література. – Т.1. – 2008. – С. 20 - 25.
4. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю // В.О. Сухомлинський. Вибрані твори: [у 5 т.]. – К.: Рад. школа, 1976. – Т.2. – 634с.
5. Современный словарь по педагогике [сост. Рапацевич Е.С.]. – Мн.: Современное слово, 2001. – 928 с.
6. Кошман М.Г. Игромоделирование в системе повышения квалификации специалистов / М.Г.Кошман - Мн: Экоперспектива, 1998. - 152 с.
7. Солодухова О.Г. Становлення особистості вчителя у процесі професійної адаптації / О.Г.Солодухова. – Донецьк: Лебідь, 1996. - 193 с.
8. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності: навчальний посібник / [уклад. Гура О.І.]. – К.: Центр навч. літ-ри, 2005. – 224с.
9. Пятков В.В. Формування мотиваційно-ціннісного відношення студентів до фізичної культури: дис.канд.пед.наук: спец. 13.00.04 „Теорія та методика фізичного виховання, спортивного тренування та оздоровчої фізичної культури”/ В. Пятков. – Сургут, 1999. – 184 с.
10. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: метод. Пособие / А.А. Вербицкий. – М.: Высш.шк., 1991. – 207с.
11. Вестник учебно-методического объединения по профессионально-педагогическому образованию. – Екатеринбург: Изд-во Рос. гос. проф. пед. Ун-та, вып. 1 (35). – 2004. – 262с.
12. Маркова А.К. Формирование мотивации учения: Книга для учителя / А.К. Маркова – М.: Просвещение, 1990. – 191 с.

Надійшла до редакції 22.02.2010р.
Печко Олександр Миколайович
alek.pechko@yandex.ua